

343

642

Dr. ЂОРЂЕ В. ТОДОРОВИЋ

О МЛАДИМ ПРЕСТУПНИЦИМА
У ЕНГЛЕСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Прештампано из АРХИВА ЗА ПРАВНЕ И ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“

ДИМИТРИЈА ГАВРИЛОВИЋА (ПРЕЂЕ АЦЕ М. СТАНОЈЕВИЋА)

Кнегиње Љубице улица број 6.

1913.

*Тео. Свеш. Тодоровић, секретару Мин. Правде
с' приписомъ Мин. Служби
Милош Димитријевић*

Dr. БОРЪЕ В. ТОДОРОВИЋ

Уведено у нови инвентар бр. 775
1 јануара 1942 год.
Београд.

О МЛАДИМ ПРЕСТУПНИЦИМА

У ЕНГЛЕСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Прештампано из АРХИВА ЗА ПРАВНЕ И ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“

ДИМИТРИЈА ГАВРИЛОВИЋА (ПРЕЂЕ АЦЕ М. СТАНОЈЕВИЋА)

Кнегиње Љубице улица број 6,

1913.

О МЛАДИМ ПРЕСТУПНИЦИМА (JUVENILE OFFENDERS)

У ЕНГЛЕСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Библиографија: *Jones and Bellot*: Law of Children and Young persons London 1909 — *Dewar*: The Children Act 1908 *Gamon H. R. Percival*: The London Police Court, London 1908 — *Hall W. Clarke*: The Law relating to children London 1909 — *Hughes E. P.*: The probation system of America London 1903 *Maddison Arthur J. S.* The Law relating to child London 1908 *Williamson Mrs.* Juvenile Courts *Harris E. F.* Principles of the Criminal Law London 1904 — *Morrison*: Juvenile offenders London 1896 — *Cecil George Douglas*: Summ. Jurisdiction Procedure London 1907 — *Stone's Justice's Manuel* for 1908 — *Archibauld*: Criminal Pleading Cases 23 ed. *Ch. Russell and Rigby*: The making of the Criminal — Les tribunaux speciaux pour enfants, Collection de la Revue l'Enfant Paris 1906 — Les tribunaux pour enfants en Angletterre *Marcel Kleine* Paris 1908 *Gustave Spach* L'enfance coupable en droit anglais Paris 1906 — *Robert Levy Fleur*: La politique criminelle des Anglais concernant l'enfance et l'adolescence Paris 1911 — *A. Levoz*, La protection de l'enf. en Belgique 54 Report for the year 1910 of the inspector appointed to visit the certified Reformatory and Indust. schools of Great Britain. 1911 — Judicial Statistics England and Wales 1911 Part I Criminal Statistics London 1913.

Ни један проблем није интересантнији ни кориснији но што је проблем поступања са младим преступницима. Јер ако се буде постигло да се спречи повећавање криминалитета младих преступника смањиће се тиме и криминалитет одраслих, пошто се готово с правом може рећи, да је сваки злочинац некад био млади преступник.¹

Колико је актуелно то питање код нас види се из статистичких података што нам дају београдски и пожаревачки казнени завод. Јер док је крајем 1909. године било малолетника у тим заводима 488 дотле се тај број потом у следећим годинама повећава.

¹ Marcel Kleine стр. 5.

37508

Американци су први предузели мере, које су доиста одговарале васпитању младих преступника и спречавању криминалитета.

Главне су одлике тог американског система ове: 1) нарочити судови за децу који ће се искључиво бавити децом; не само младим преступницима већ и напуштеном децом и децом која су остала без родитеља. Судови дакле који ће их заштитити и помоћи;¹ 2) нарочити судија који има искуства, који добро познаје душу дечију и који ће бити више татор коме је друштво поверило да се постара да излечи дете — које треба више сматрати као болесника а не као кривца; лечити га дакле а не кажњавати² 3) нарочити делегати судски — probation officers — помоћници судије; 4) специјални притвори; 5) надзорна или пробна слобода (probation).³

Овај американски систем убрзо је прешао у Европу са више или мање модификација. А то се да видети за Енглеску из Дечијег закона од 1908. г. за Француску и Белгију из закона од 22. јула 1912. године и 15. маја 1912. године.⁴

Имајући у виду на каквом је ступњу заостало наше законодавство у погледу младих преступника сматрали смо за потребно, да изнесемо преглед енглеског законодавства у том погледу, те да се види шта би се могло усвојити и у колико прилагодити нашем законодавству.

І Кривична одговорност млађих преступника

Опште је правило да деца која још нису у добу разбора (age of disertion) нису кривично одговорна. То доба разбора није свакад једнако; у енглеском закону оно зависи од тог какво је дело.

Закон претпоставља да дете које нема још 7 година није способно да изврши свесно злочин и да је оно „doli incarax“. Ова је законска претпоставка необорива „presumptio juris et de jure“ т. ј. противно се томе не може доказивати.

Што се тиче деце која имају 7 година а немају још 14 година закон енглески такође претпоставља, да је дете

¹ Дечији суд заведен први пут у Пенсилванији 1901. год.

² Ed. Julhiet, стр. 1.

³ Систем пробне слободе заведен је у Масачузету још 1878. г.

⁴ Такође и пројекат галијанског Дечијег Закона.

у том добу doli incarax, али та је законска претпоставка сада presumptio juris — т. ј. она се неће моћи применити ако се буде доказало јасно да је дете било свесно свог злочина — кад се на пр. очито види из самих околности извршеног дела, детиња caracitas doli; у том случају примењује се законска максима „malitia suplet aetatem“, јер тад закон гледа да ли је дете способно да изврши злочин, гледа више на то: да ли и колико оно схвата, разуме шта је зло, а шта добро, а не то колико му је година.

Изузетак од овога чини силовање: закон претпоставља да дете до 14 година није способно физички да изврши тај злочин, и та је претпоставка juris et de jure — противно се томе не може доказивати. Но ипак оно може да буде оптужено као саучесник кад је помагао главнога кривца да то изврши.¹

Односно младих преступника који имају 14 година али још не 21 год. закон сматра да су они doli caraces, да знају, схватају шта је зло а шта је добро и да су према томе одговорни за своја кривична дела исто онако као и лица која имају више од 21 године сем неколико изузетака.²

II Извиђање и суђење младих преступника (juvenile offenders).

Израз — juvenile offenders — обухвата у енглеском законодавству малолетника од 7—14 године (child — дете) и малолетника од 14—16 године (young person — млада особа). У ствари ово разликовање имало је пре Дечијег Закона³ свог разлога, али сада не, пошто и за једне и друге важе, са врло малим изузетком исте законске одредбе. Тако и на једне и друге примењује се исти поступак, исте казне — и једнима и другима суди дечији суд.

И з в и ђ а њ е.

Кад је неки малолетник који нема још 16 година ухваћен с решењем (warrant) или без решења о притвору, а не може да се изведе пред дечији суд, квартални полицијски

¹ Douglas стр. 135.

² Archib. Crim. Pl. Case 1220. стр. 23. изд.

³ Дечији закон (Children's Act) од 21. децембра 1908. године односи се не само на поступање са младим преступницима и њихово кажњавање, (гл. IV и V) већ и на заштиту малолетника у опште (гл. I и II).

чиновник пред кога је малолетник изведен, пошто извиди ствар, *пустиће* га у слободу с тим да се он или његов родитељ или лице које се о њему дотле старало (guardian) обвезе путем писмене обвезе¹ (recognizance) да ће предстати суду кад се буде малолетник позвао.

Но поред обвезе полицијски чиновник неће пустити таквог малолетника у слободу у овим случајевима: 1) ако је оптужен за убиство или какав други злочин; 2) ако је у интересу самог малолетника да се издвоји из друштва злочинаца и неморалног женскиња у ком је дотле живео; или 3) ако полицијски чиновник сматра да би пуштање у слободу могло омести судску истрагу.

У случају да га не пусти у слободу, квартални чиновник наредиће да се малолетник одведе у један од специјалних притвора (place of detention) које је дечији закон предвидео и где ће остати док се не изведе пред дечији суд или какав други суд.²

Но ако полицијски чиновник нађе да малолетника не треба пустити у слободу, али сматра да би било незгодно слати га у тај специјални притвор (place of detention) било а) што је малолетник таквог владања да постоји бојазан да из таквог притвора побегне б) што би такво притварање шкодило малолетниковом здрављу или иначе — онда ће га он у првом случају притворити у кварту водећи при том рачуна да малолетник не дође у додир са одраслим кривцима — а у другом случају послати га у какав азил за децу (remand home). Али је онда дужан у оба случаја поднети суду извештај кад буде малолетник пред исти изведен због чега је тако поступио. Чл. 94, 95, 96. Д. 3.

¹ Recognizance — у овом случају означава писмено којим се малолетник, његов родитељ и старалац обвезује са или без јемца да ће платити извесну суму новаца (коју буде одредио полицијски чиновник према средствима родитеља или староца) ако не предстану одређеног дана с малолетником суду.

² Мало доцније ћемо видети, да дечији суд за indictables offences (тј. казнима дела о којима порота решава на основу формалне оптужбе — indictment) суди само по престанку детињем или престанку старалаца. А тако исто не суди ни у случају убиства (homicide).

III Дечији суд (Children's Court) чл. 111. Д. Зак.

Дечији суд у ствари је суд кратког поступка¹ (Court of summary jurisdiction). Суд је дужан кад суди малолетницима да им суди у засебној згради или соби, а не у оној где обично заседање врши — или ако то није могућно онда бар у друге дане и у друго време. Другим речима кад суд кратког поступка суди малолетницима било у засебној згради или соби, било у друго време оделито од обичног заседања назива се дечији суд.

Дечији суд извиђа и суди само малолетницима који немају још 16 година.

Суд је дужан предузети све нужне мере да се млади преступници не састају са одраслима (изузев родбину) док су у суду или приликом довода и одвода из суда. Имају права присуствовати суђењу ова лица: особље судско, интересоване стране, браниоци и новинари који се интересују за младе преступнике. Друга лица могу само по допуштењу суда. У случају да је малолетник оптужен заједно са одраслим лицима онда му суди обични суд кратког поступка.²

¹ Court of summary jurisdiction — суд кратког поступка. Овај суд образују а) две или више примирних судија из грађана који ту дужност врше из почаст и од извесних званичних лица (тако председник општине је судија по званичној дужности за све време док је председник) или б) један плаћен судија (у Лондону и већим варошима) који има исту власт као и примирне судије. Надлежност је овога суда по кривичним делима а) да лакша дела (non ind. offences) извиђа и суди без пороте б) тежа дела (indictable offences) — само да извиђа па ако налази да има основа да се може предати на суђење шаље предмет надлежном суду — пороти или суду тромесечног заседања. Но ипак суд крат. пост. може приступити суђењу и тежег дела, (indictable offence) а не само извиђати, ако му је само каквом зак. одредбом дато право у том конкрет. случају нпр. у случају просте крађе и дела која се казне као проста крађа. Largey Act. 1861. г. (Дечијем суду изузетно дато је веће право).

² Француски закон од 22 Јула 1912. године предвиђа сличне одредбе. Тако: Претрес није јаван; сем тога забрањено је публикавање претреса са суда за малолетнике, као и репродуковање портрета оптужених малолетника или какве друге слике која би се њих тичала или дела за које се оптужују. Санкција — глоба од 100—200 динара чл. 6. и 19. пом. зак. По чл. 1, 14 и 18. зак. од 22. јула 1912. и у Француској постоји нарочити суд за малолетнике. Тако малолетницима до 13. г. суди за злочине и преступе првост. суд али без присуства публике — en chambre de conseil — за иступе суди им примирни судија (juge de paix) без при-

За која казнима дела дечији суд суди малолетницима?

Ваља разликовати. Он извиђа по свима делима т. ј. да ли има места стављању под суд. Али не суди по свима делима. Тако а) ако је малолетник оптужен за убиство (homicide) дечији ће суд извидети да ли има места стављању под суд, па ако нађе да има онда ће послати на суђење пороти (assizes) јер је она надлежна у том случају. У исто време дечији ће суд послати малолетника у специјални притвор или га пустити на јемство или га предати некој часној особи ако су му родитељи покварени док не буде позват да предстане пороти б) ако је малолетник извршио неки indictable злочин¹ (сем убиства) дечији ће суд опет извидети да ли има места стављању под суд па ако нађе да има, он ће онда приступити и суђењу али само тад *ако на то пристају* а) старалац (guardian) или родитељ малолетников кад малолетник нема још 14 година; б) или сам малолетник кад има више од 14 година а нема још 16 година. Не пристаје ли малолетник, његови родитељи или старалац, што је врло редак случај, дечији суд онда шаље предмет на суђење суду тромесечних сесија (quarter sessions).²

У свима осталим случајевима т. ј. кад дело није ни indictable ни homicide дечији суд у исто време извиђа и суди малолетнику.

суства публике. Малолетницима од 13—18 година суди такође првост. суд (или одељење, ако има више одељења) у нарочитом заседању и то малолетницима од 13—16 година за злочине и преступе а од 16—18 само за преступе. Противно енглеском — по чл. 8. франц. зак. од 1912. године дечији ће суд ипак судити малолетнику који нема још 13 година и ако је оптужен заједно са одраслим кривцима. Тако исто и по чл. 20. белгијског закона од 15. маја 1912. године детету суди засебан судија чак и кад је дело извршено заједно са пунолетним лицима.

¹ Казнимо дело о коме порота решава на основу формалне тужбе (indictement) — било пред assizes било пред quarter sessions. — Таква индиктабл дела су: велеиздаја, убиство, разбојништво, двоженство, родоскрвљење, паљевина, побачај и т. д.

² Суд тромесечних сесија (quarter sessions). Његова је надлежност: а) да решава по жалбама на одлуке суда кратког поступка (дечијег суда) и б) да суди са поротом indictables казнима дела предвиђена зак. одредбама — али не све. Тако не може да суди у случајевима: велеиздаје, убиства, фалсификата, двоженства, клевете и т. д. за које је надлежна порота (assizes).

Одлуке дечијег суда или ког другог суда (assize и quarter sessions) надлежног да суди малолетницима чл. 107. Деч. Зак.

Суд који има малолетнику да суди може различито поступити — било да приступи осуди ини не — тако може одлучити:

а) да се малолетник пусти у слободу ма да се ислеђењем нашло да је крив.

б) да се пусти у слободу али тако да се обвезе путем recognizance да ће се владати добро — или га поред те обвезе ставити још и под надзор судског делегата;

в) да се преда на старање његовом ком рођаку или другој којој погодной личности; — или га и поред тога ставити још под надзор судског делегата в. Деч. З. ал. 3. чл. 63., чл. 60. ал. 7. чл. 58.

г) да се пошље у какву занатску школу или у школу за поправку;

д) да се осуди на бој¹ — било да га осуди или не још и на какву другу казну;

е) да плати глобу, највише до 50 динара (кад му суди дечији суд) трошкове (који не могу прећи вредност глобе) и накнаду штете;

ђ) да његови родитељи или старалац плате глобу која не може прећи 250 динара (ако малолетник нема још 14 година суд *мора* родит. и старал. осудити а не малолетника) трошкове и накнаду штете. Кад је малолетник извршио неко казнимо дело за које би се могао осудити на глобу и накнаду трошкова, или рецимо специјална је дозвола (licence) опозвата, а његови га родитељи прикривају и неће да врате у занатску школу за поправку. Против те осуде имају права жалити се вишем суду.

ж) да родитељ, старалац да јемство да ће се малолетник у будуће ваљано владати (to give security his for good behaviour) ал. 2. чл. 99. Деч. Зак.

з) да се пошље у нарочити притвор (place of detention) предвиђен дечијим законом од 1908. године.

¹ Бој се примењује само према мушким малолетницима (Whipping Act 1820). Ако малолетник нема још 14 година може се осудити — највише до 6 удараца — и то само онда кад га суд кратког поступка осуди за какво индиктабл дело. Ако има више од 14 година онда се може осудити на бој у свима оним случајевима кад и одрасли. Ово се не врши јавно и лекар се свагда претходно пита за савет.

и) да се пошље у затвор (imprisonment). — Малолетник који нема још 14 година не осуђује се никад на затвор не само кад учини какво казнимо дело већ и кад је осуђен на глобу, накнаду штете и трошкове па исто не може да плати. У том случају суд га може послати у специјалан притвор (place of detention) где ће остати највише до месец дана. Ако има више од 14 година суд га може осудити на затвор до 3 месеца (са или без тешког рада) ако нађе да је малолетник тако покварен да га је немогуће слати у специјалан притвор.

Као што видимо према малолетницима се не примењује:

а) *смртна казна* — већ се иста замењује тиме што се малолетник шаље у притвор где остаје онолико колико то Краљ буде нашао за сходно (during the Majesty's pleasure). У ком притвору и под којим условима одредиће Министар Унутрашњих Дела.

б) *робија*. Ако малолетних изврши неко дело за које би одрасли био кажњен робијом, он се ипак неће осудити на исту нити ће се на њега применити оне дисквалификације које повлачи осуда за злочин — већ се место тога може послати у притвор највише до месец дана.

в) Кад је порота нашала путем indictmenta — да малолетника (child или young person) треба осудити за покушај хотимичног убиства с предумишљајем (murder) или за хотимично убиство без предумишљаја или за нехотично убиство без предумишљаја или зато што је ранио са намером да нанесе тешку телесну повреду — суд онда може ако сматра, да ниједна од казни предвиђених Деч. Законом није довољна осудити младог преступника да се притвори за извесно време које буде одређено у пресуди. У ком притвору и под каквим условима одредиће Министар Унутрашњих Дела.

И у случају под а) и под в) Министар Унутрашњих Дела има права пустити малолетника у свако доба путем специјалне дозволе (on licence) на начин како то он буде прописао. Министар Унутрашњих Дела има права опозвати или изменити дату дозволу.

Одлуке белгијског дечијег судије §. 1—7 Зак. од 15. Маја 1912. год. — Принцип је и овде: не кажњавати малолетника, који у моменту извршења казнимог дела (злочина, преступа, иступа) није имао још 16 год., већ применити према њему само васпитне, заштитне и поправне мере. Уз то не прави

се разлика, да ли је малолетник извршио дело за разбором или без разбора.

Дечији судија, који је један од судија првостеп. суда, кога Краљ поставља на 3 год., може доносити следеће одлуке, кад је малолетник који нема још 16 год. изведен пред њега:

а) ослободити га потпуно

б) строго га укорити и предати оном лицу које се о њему дотле старало

в) поверити га некој особи, друштву, хуманој установи или приватној и државној школи, где ће остати док не буде пунолетан

г) пустити га у слободу али да буде под надзором судског делегата

д) ставити га на расположење влади (à la disposition du gouvernement) било да он сам означи шта би требало предузети у интересу малолетниковом, било да не назначи, у ком случају Министар Правде предузеће сам како за сходно нађе, известивши о својој одлуци судију. Нпр. судија је био нашао да је малолетник толико покварен, да га не би требало слати у обичан васпитан завод, он га ставља тад на расположење влади, те да Министар упути малолетника у какав државни дисциплин. Завод. Ово стављање није казна, већ нека врста старатељства у интересу малолетниковом, коју судија може и условно да изриче. Рок стављању различит је, али ипак не може бити дужи од 20 година.

Одлуке франц. дечијег суда. Фр. закон од 1912 год. прави разлику. I *Малолетник нема још 13 год.* а) извршио иступ. Примирни судија укориће строго малолетника и родитеље. б) извршио злочин или преступ. Дечији суд може тад одлучити: било да се малолетник преда својој породици, било некој часној особи, азилу, погодном интернату или хуманој установи где ће остати до пунолетства. Поред овог суд га може ставити и под надзор нарочитог делегата. II *Малолетник има 13 г. али нема још 16 г.* а) извршио злочин или преступ, али нађено, да је радио *без разбора*. Исте мере суд може да примени које и према малолетнику од 13 г. под б); но поред тога може га послати и у какву казнену колонију (врста енгл. школе за поправку) где ће остати извесно време које не може прећи његову 21 год.

б) извршио злочин или преступ, али је нађено да је радио *са разбором* — и то, ако је извршио такво дело које повлачи смртну казну, вечиту робију или деспортацију, осудиће се на 10—20 г. притвора у какву казнену колонију. Ако дело повлачи принудан рад, заточење или робију притвориће се опет у такву колонију, где ће остати извесно време које не може бити мање од $\frac{1}{3}$ ни веће од $\frac{1}{2}$ оног времена које би морао провести да је био осуђен на једну од тих казни. —¹

Статистички преглед.² — Дечији судови

Број малолетника (од 7—16. г) о којима су дечији судови решавали износио је у 1910. г. 32673. Од тог броја: 4784 (15%) — било је ослобођено као невино

за 14765 (45%) — нађено је било *да су криви* (culpable) али нису осуђивани већ је суд донео само решење (order) односно мера које се имају према њима предузети. — Тако

7987 — било је пуштено у слободу (изузев неких случајева где је суд наређивао да се плати накнада трошкова и парнице);

2187 — наређено је да се обвежу путем писмене обавезе (recognizance) да ће се владати добро;

3454 — стављено је под надзорну слободу;

1124 — позлато је у занатске школе;

13 — предато на старање родитељима, рођацима;

за 13124 — нађено је да су *криви* и *осуђени су* и то:

67 — на затвор,

1047 — у школе за поправку,

45 — у специјалан притвор,

1577 — на бој (to be whipped),

10226 — на глобу. (У 1424 родитељи или стараоци били су принуђени да плате глобу),

96 — да се обвежу путем recognizance,

64 — различите мере.

IV Специјални притвори.³

Дечији Закон чл. 108—110 предвидео је и нарочите специјалне притворе за малолетнике млађе од 16 година — који

¹ Наводимо само главније одредбе, пошто ћемо у нарочитој расправи изнети опширније белг. и фр. зак. у овом погледу.

² Part I Criminal Statistics стр. 12.

³ Белг. Закон ни франц. не предвиђају овакве специј. притворе.

ће у исто време послужити и као склониште за малолетника док не буде изведен пред суд, и као притвор у коме ће по одлуци судској издржати казну.

Полицијска власт дужна је да се постара да нађе подесну зграду која ће служити као такав притвор за једнога или више делокруга судова малих сесија (for every petty sessional division) — било да нађе какво лице које има већ подесну зграду и које је вољно да се прими те дужности да се стара и води рачуна о деци коју му суд или кварт буде слао — било да нађе сама какву зграду и неко лице које ће водити старање о притвору. У једном и у другом случају полицијска власт је дужна а) да се увери претходно да ли је зграда подесна за ту цел и да ли је и то лице погодно да би му се поверила та дужност; б) и да има регистар свих тих притвора у коме ће бити означено: име личности којој је поверено старање младих притвореника, опис самог локала што служи за притвор и колико се малолетника у исти може послати. При сваком суду и полиц. кварту биће копија тог регистра пошто се малолетник неће моћи слати у какав специјалан притвор који не би био назначен у том регистру. Лице коме је поверено старање о том притвору, дужно је пазити и водити надзор над малолетницима које му суд или кварт буде слао. Не врши ли своју дужност како треба полиц. власт одузеће исту од њега и име му уклонити из регистра.

Правила о томе: ко ће вршити инспекцију тих притвора ко ће се старати о малолетницима и како се са њима у притвору има поступати — прописује Министар Унутрашњих Дела.

У којим се случајевима шаље малолетник у тај специјалан притвор?

а) малолетник који би био ухваћен са или без решења о притвору па не може одмах да се изведе пред суд, а кварт. пол. чиновник нађе да би било незгодно пустити га у слободу путем recognizance — писмене обавезе.

б) кад суд, не могући да извиди ствар на првом заседању одложи претрес, а неће да пусти малолетника у слободу на јемство, онда га шаље у тај специјалан притвор да ту остане неколико дана (3 или 8) док се његова ствар не извиди потпуније (committed to custody on remand).

в) кад суд нађе после извиђања да малолетника треба послати надлежном суду на суђење (commitment for trial)

а неће да га пусти на јемство — он га шаље онда у тај специјалан притвор до дана суђења.

г) кад суд одлучи да се малолетник пошље у какву признату школу (за поправку или занатску), а нема још извешћа о томе да ли је управитељ те школе вољан да га прими, суд онда шаље малолетника у тај притвор док не дође поменути извештај ал. з. чл. 63. Деч. Зак.

д) исто тако шаље се у тај притвор и малолетник који би се разболео оног дана кад га је по одлуци судској требало упутити у какву признату школу ал. 2. чл. 63. пом. 3.

ђ) малолетник кога суд пошље у тај специјални притвор где ће остати највише до месец дана у место што би га осудио на затвор (in lieu of imprisonment) било што је извршио неко дело, које да га је одрасли учинио повлачило би робију или затвор било што нема да плати глобу и накнаду трошкова чл. 106. пом. зак.

У свима наведеним случајевима било кад пол. власт или суд шаље у тај специјални притвор, потребно је обратити пажњу да се малолетник шаље по могућству у онај притвор где се практикује вероисповест његова.

Но и пре но што је Дечији Закон од 1908. године предвидео ове специјалне притворе, постојали су и раније азили за децу (remandes homes) који су служили као привремени притвор (temporary detention) где је суд слао малолетника у случају да се претрес одложи, или док се не сврше преговори са управитељем какве признате школе. У таквом азилу малолетник се по доласку одене и нахрани. Одраслима се да какав посао да раде. Поред тога има и учитељ који их поучава.

У Школе за поправку и школе занатске.

Чл. 41—49 Дечијег Закона од 1908. године.

Школа за поправку (reformatory school) и школа занатска (industrial school) приватне су установе које стоје под надзором државне власти. Циљ им је обучити занату малолетнике које им суд буде послао и у којима ће оне имати стан одело и храну а такође и наставу.

Ко се шаље у школу за поправку (reformatory school):

1) Малолетник који има 12 година а нема још 16 година за кога је било порота (assize) или суд тромесечних сесија

(quōrtes sessions) на основу формалне оптужбе (indictement) било Дечији суд нашао да је крив за неко дело које повлачи робију или затвор да га је одрасли учинио — и за кога је по том суд нашао да га треба послати у школу за поправку, било да га претходно осуди или не на какву другу казну предвиђену законом. Али га ни у ком случају суд не може осудити и на затвор ако би већ одлучио да се пошље у школу за поправку.

2) Малолетник који има 12 година али још нема 14 година, и за кога суд нађе да га треба послати у школу за поправку, било с тога што је малолетник побегао из какве признате занатске школе где је био раније послата одлуком судском, било што се огрешио о наредбу школску или подбадао друге да то ураде.

3) Малолетник кога би Министар Унутрашњих Дела на захтев управитеља занатске школе преместио у школу за поправку.

Ко се шаље у занатску школу (industrial school):

само малолетници који немају још пуних 14 година, и за које Дечији суд¹ нађе по свршеном ислеђењу да ће најбоље бити да се пошље у какву признату занатску школу. А то бива у следећим случајевима које чл. 58. Дечијег Закона предвиђа.¹

1) Кад је малолетник ухваћен где проси или прима милостињу (било јавно било под видом да пева, свира или што год продаје) или се затече на улици или каквом јавном месту у намери да проси или прима милостињу.

2) Кад о њему нико не води рачуна, јер су му родитељи на робији или у затвору.

¹ Сваки има права да ухвати на улици и изведе пред Дечији суд таквог малолетника који долази под одредбе члана 58. Не само полиц. и школска власт већ и чланови добротворних друштава или какав други појединац.

¹ У 1910. години послато је малолетника у занат. школе (не узимајући ту Днев. зан. школе) на основу чл. 58 тачке:

1—244	5— 7	9—312	13—16
2— 49	6— 30	10—138	14— 3
3—713	7—143	11— 22	
4—101	8—408	12—387	

Као што видимо ове су школи више намењене напуштеној деци која су на путу да постану кривци.

3) Кад се нађе где лута а нема ни куће ни одређеног места пребивања, ни средстава за живот, нити има родитеље или кога другог ко се стара о њему — или има родитеље и стараоца али не воде о њему довољно рачуна.

4) Кад се о њему стара родитељ или неко друго лице које баш због својих злочиначких навика и пијанства не би ни требало да се стара.

5) Кад је то малолетно лице законита или незаконита кћер неког човека који је раније био осуђиван што је извршио казнимо дело из чл. 4. или 5. Criminal Law Amendment Act 1885. према једној од својих законитих или незаконитих кћери.

6) Кад се малолетник дружи с крадљивцима или јавним женскињем.

7) Или станује у кући у којој станује и нека јавна женска која ту проводи неморалан живот, или живи у таквим околностима да ће убрзо скренути с правог пута. Но ипак се ова одредба не може применити на дете, ако оно живи код своје матере, ако она само, и ако је неморална женска, брижљиво води рачуна да га сачува од таквог живота.

8) Кад је малолетник који нема још 12 година оптужен поротном суду, тромесечним сесијама или дечијем суду за неко дело које повлачи робију или другу блажију казну да га је одрасло лице учинило — и суд нађе да малолетника треба послати у какву занатску школу.

9) Кад малолетник од 12 или 13 година који дотле није био осуђиван буде оптужен дечијем суду за неко дело које повлачи робију или какву блажију казну, да га је одрасла особа извршила и суд нађе, да га не би требало слати у школу за поправку већ у какву занатску школу пошто карактер и ранији живот детињи није такав да би он утицао рђаво по осталу децу у тој школи. Но Министар Унутрашњих Дела има права на захтев управитеља занатске школе наредити да се такав малолетник премести у школу за поправку.

10) Кад родитељ или старалац неког малолетника изјави дечијем суду да није у стању да води надзор над њим и да би рад био, да се дете пошље у какву занатску школу а суд нађе да би то било умесно. Но суд може такође у овом случају ставити малолетника у надзорну слободу с тим да доц-

није предстане суду, како би се видело да ли га треба слати у занат. школу или не.

11) Кад управитељ неке општинске школе за сиротињу или старалац poor law union изјаве пред дечијим судом да је дете, које се налази у workhous¹ или тој општин. школи, непослушно или да су његови родитељи оптужени за неко дело које се кажњава робијом или затвором, и да би онда било умесно да се пошље у какву занатску школу.

12) Кад месна школска власт, на основу чл. 12. зак. о елемент. настави од 1876. године, оптужи дечијим суду малолетника што не посећује уредно основну школу као што је ранијом одлуком по њеном тражењу било наређено, било што његови родитељи намерно или без довољно оправдана разлога нису о том водили рачуна, било што малолетник воле да скита.

13) Малолетник коме је било наређено ранијом одлуком да посећује дневну занатску школу² а он се не влада у истој добро или исту неће да посећује.

14) Малолетник који се огреши о правила која пропише власт у смислу Employment of children Akt 1903. којим се регулише продаја (нпр. новина) по улицама од стране малолетника.

У свима овим случајевима чл. 58 суд може такође одлучити у место да се малолетник пошље у какву занатску школу — да се преда на старање каквом његовом рођаку или којој другој часној особи. ал. 7. чл. 58.

Одлагање судског решења. Доносећи одлуку (detention order) о томе да се малолетник пошље у неку признату школу суд може решити да се та одлука изврши тек доцније, ако налази да би било корисније по здравље и године малолетникове да се одмах не притвара у ту школу. У одлуци својој

¹ врста азила.

² Дневне занатске школе (Day industrial schools). Сличне обичним основним школама где дете добија ручак и наставу. Ове су намењене да приме:

1) децу коју им суд пошље на тражење месне школске власти за то што родитељи детињи неће да се постарају да дете добије основну наставу чл. 78. Деч. Зак.

2) децу коју сами родитељи шаљу обвезујући се да трошак за њих сноси чл. 79. п. з.

3) децу коју им пошље управник какве занат. школе на основу специјалне дозволе (licence) чл. 66. и 77. п. з.

суд ће такође означити у коју се признату школу упућује (за поправку или занатску) малолетник пошто се претходно буде обавестио да ли је управитељ те школе вољан да га прими.

Колико ће малолетник у школи остати зависи од одлуке судске. У случају да је послат у школу за поправку (reformatory school), рок не може онда бити мањи од 3 ни већи од 5 година, нити малолетник ту може остати после навршене 19. године. Ако је пак упућен одлуком судском у занатску школу, рок бављења у тој школи није ограничен, али ипак малолетник не може остати пошто наврши 16 година.

Суд је дужан приликом одређивања школе, обратити пажњу на то да се малолетник упути у колико је то могуће у школу своје вероисповести.

Placing out on licence — *Ван школски допуст.*

Управитељ какве признате школе (reformatory или industrial) има права да пусти малолетника да живи код неке ваљане и часне особе коју ће означити у дозволи (licence) и која је вољна да прими малолетника и да се стара о њему.

Ту дозволу управитељ може сам дати само онда кад је малолетник провео бар 18 месеци у тој школи; у противном случају потребно је одобрење Министра Унутрашњих Дела. Изузетно кад је малолетник био послат у школу на захтев месне школске власти потребно је онда одобрење те власти да би га управитељ могао пустити.

Ако је та дозвола (licence) дата неком детету које нема још 14 година, управитељ мора да означи у дозволи да се иста даје с тим да дете посећује какву признату дневну школу коју он буде одредио. Таква дозвола важи донде док се не позове или се малолетник о исту огреши. Управитељ има права опозвати дату дозволу у свако доба.

У случају да малолетник побегне од оне особе чијем је старању био поверен, или неће да се врати у школу пошто му је дозвола опозвата или се не влада по датој дозволи — казниће се онда онако исто као да је побегао из саме школе. Време што га малолетник проведе ван школе по датој дозволи сматраће се као да је проведено у самој школи, изузев поменутог случаја кад побегне од личности чијем је старању поверен, или се не врати у школу пошто му се дозвола опозове.

Надзор над малолетницима после издржаног притвора у школи. Чл. 68—70.

На случај да малолетник нема још 19 година кад издржи притвор у школи за поправку он ће онда и даље остати под надзором управитеља те школе све до 19. године. Исто тако по издржаној казни остаће до своје 18. године под надзором управитеља и малолетник који је био послат одлуком судском у какву занатску школу. Али се ово законско наређење неће применити на малолетника који је послат у занатску школу из разлога тог што се његови родитељи или старалац нису постарали да малолетник посећује какву основну школу као што им је то одлуком ранијом било наређено.

Управитељ има права такође да да специјалну дозволу (licence) и малолетнику који је по истеку казне остао под његовим надзором (supervision) — као што то мало раније поменусмо; и на случај да се малолетник не влада како треба, управитељ може (ако налази да ће бити корисно) опозвати дату дозволу и вратити га у школу да у истој остане опет извесно време — највише 3 месеца. Само је онда дужан извести о томе главног инспектора школа занатских и за поправку и навести разлог због чега је дату дозволу опозвао. Једном опозвату дозволу управитељ је дужан опет дати малолетнику — пошто о том извести глав. инспектора најдаље по истеку 3 месеца од дана опозивања.

У случају да је управитељ дао специјалну дозволу (licence) малолетнику (да буде код неке часне особе која ће се о њему старати) још пре но што је протекао рок што га је имао провести у школи, — малолетник ће онда остати код те особе и после истека одређеног рока чак и у случају (који смо раније поменули) кад би требало да малолетник буде под надзором управитеља до своје 18. или 19. године.

Министар Унутрашњих Дела има права да нареди у свако доба да се малолетник ослободи тог надзора управничког под којим је дотле био.

Министар такође решава и о преводу малолетниковом из једне школе у другу ако потреба захтева; тако на случај да малолетник који још нема 12 година буде послат у занатску школу па се потом покаже да он врши хрђав утицај на осталу децу у тој школи, Министар може онда наредити да се малолетник преведе у какву школу за поправку.

У случају да се малолетник влада добро било док је у школи, или ван школе по специјалној дозволи (licence) било док је под надзором управника те школе — управитељ има тад права ако само на то пристаје малолетник — да га да на какав занат, трговину, у војску или да га пошаље где год **У** какву колонију — чак и онда кад још није протекао одређен рок што га је малолетник имао провести у школи или под надзором.

Овакво право управитељ има само онда ако је малолетник провео бар 12 месеци у школи — иначе је потребно одобрење министрово.

Непоштовање школских наредба чл. 71. ал. 1. 2 и 3.

Кад неки малолетник, док је у школи за поправку не поштује школске наредбе или подбада своје другове да то раде — суд кратког поступка (court of summary jurisdiction)¹ пред који се малолетник изведе, може га тад осудити а) било да по издржаном притвору у школи на који је ранијом одлуком био осуђен остане још извесно време у тој школи које не може бити дуже од 6 месеци б) било на затвор (највише до 3 месеца) са или без „hard labour“² ако малолетник има 16 или више година с тим да се по издржаном затвору одведе у признату школу за поправку да издржи преостали рок од раније осуде.

Исто тако суд ће послати у какву признату школу за поправку и малолетника — који има 12 или више година а притворен је у каквој *занатској школи* — у случају да не поштује школске наредбе или подбада своје другове на то. И суд има тада права да га осуди да по издржаном преосталом року у школи за поправку од раније осуде остане у истој школи још извесно време које не може бити дуже од 6 месеци, али тако да малолетник не остане ни у ком случају у тој школи после своје 18 године. Ово што рекосмо о непоштовању наредба школских примењује се и на случај кад малолетник побегне из какве занатске школе или школе за поправку. Сем тога сваког оног ко знајући да је малолетник побегао — помаже — наводи посредно или непосредно ма-

¹ дечији суд или који други суд.

² hard labour — тежак рад — тупање камена. Може се на то осудити само у случајевима изрично законима предвиђеним.

лолетника да побегне из школе или од оне особе чијем је старању био поверен — или му даје склоништа — или га прикрива — или га спречава да се врати у школу или оној особи чијем је старању био поверен — осудиће суд кратког поступка (court of summary jurisdiction) било на затвор (највише 2 месеца) са или без hard labour било да плате новчану казну која не може прећи 500 динара (20 pounds).

*Настава.*¹ — И у школама за поправку и занатским настава је готово иста. — Певање, цртање, рачуница, читање, писање и основни појмови из историје и географије — од заната мушкарци се обучавају: земљорадњи, зидарству, обућарству, повезивању књига и т. д. — девојке: кувању, ручном раду, кројачком занату и т. д.

Како се издржавају приватне школе (certified schools)?

чл. 75—84 Деч. Зак.

а) из државне помоћи коју Државни Секретар одређује из кредита што парламент вотира

б) из контрибуције локалних власти које имају право у тој цели да разрезују нарочити прирез

в) из контрибуције родитеља — јер су родитељ или лице које се старало о малолетнику дужни да сnose ако је у могућности, трошак око издржавања малолетниковог; но ипак сума не сме бити већа од оне која се просечно утроши за издржање неког малолетника у тој школи.

Просечан трошак у 1910. години за издржање једног малолетника

а) у школи за поправку износи око 590 дин. годишње ²	
б) у занатској школи око	580 „ „

Какав су резултат показале те школе?

А) Школе за поправку.

У 1910. примљено је у те школе 1471 малолетника (167 девојака 1304 мушкараца) од којих је било упућено у те школе:

1076 због просте крађе	91 због опасне крађе
35 „ просјачења	3 „ тровања
29 „ беспосличења	6 „ покушаја силовања итд.

¹ опширније: Spach, стр. 91. и Part II — 54 Report.

² 54 Report стр. 8. и сл. Part II

Односно раније осуде имамо овакав преглед:

раније осуђивано 1 пут — дечака 360 девојчица 27

2 " — " 192 " 7

3 " — " 63 " 2

4 и више пута дечака 34 девојчица 2

није раније било осуђивано дечака 651, девојчица 124.

Од тог примљеног броја малолетника кад се одбије превод из школе за поправку остаје 1259 дечака и 153 девојчице. Од истих је у току 1910. године било пуштено путем специјалне дозволе (лиценсе) 1250 дечака и 153 девојчице и то:

у служби или на каквом другом послу — деч.	627	девој.	96
нађен им посао срством рођака	" 220	" 47	
у колоније послато	" 29	" 1	
ступили у мрнаре	" 175	" —	
ступили у војску	" 168	" —	
ослобођено специјалном дозволом	" 9	" 5	
пуштено као непоправимо	" 4	" —	
премештено у школе занатске	" 1	" 1	
умрло	" 13	" 1	
нестало	" 13	" 2	
	1259	153	

Да бисмо видели резултат шта је било са младим преступницима кад једном изађу из школе узећемо преглед за 1907., 1908. и 1909. годину.

Број примљених за те три године износио је 4536.

Од тог броја пуштено је путем дозволе дечака 3774, девојчица 469.

На крају 1910. године стање је било овако:

дечака — 3069 (82%)	имало је сталан посао
142 (4%)	није имало сталну службу
395 (11%)	било је поново осуђивано
126 (3%)	не зна се о њима
4 —	умрло
девојчица — 375 (81%)	било је у сталној служби
40 (9%)	није имало сталан посао
19 (4%)	поново осуђивано
27 (6%)	не зна се о њима
8 —	умрло.

Б) Занатске школе

Да бисмо видели резултат у зећемо број отпуштених малолетника из тих школа у 1907., 1908. и 1909.

Целокупан број износио је за те три године 10099 (мушкараца 7771, девојчица 2328).

Од тих 7771 мушкараца (100 је умрло) на крају 1910. г. имало је 6531 (85%) *сталан посао*

394 (5%) *несталан посао*

364 (5%) *наново осуђивано или поново слато у признате школе*

382 (5%) *о којима се не зна.*

Од 2328 девојчица (34 умрло је) било је на крају 1910. г. њих 1996 (87%) *које су биле у сталној служби*

198 (8.5%) *које су биле у несталној служби*

11 (5%) *наново осуђиване или послате у признате школе*

89 (4%) *о којима се не зна.*

Као што видимо проценат поврата је врло мали. 11% у школама за поправку а 5% у занатским. — Резултат је дакле врло добар. Процент је истина у школама за поправку већи али је то разумљиво кад се узме у обзир са каквим се елементом има особље да бави у тим школама, а са каквим у занатским.

Надзорна (условна) слобода

Законом о пуштању преступника у надзорну слободу од 1907. г. (Probation of offenders Act) уведен је у Енглеској систем надзорне слободе. Истина, и пре тог закона Енглези су имали донекле нешто слично томе. Закон о пуштању преступника у слободу од 1887. г. (Probation of first offenders Act) давао је право енглеском судији да пусти у слободу неко лице оптужено први пут за неки преступ, пошто се претходно оно обвеже путем recognizance са или без јемаца, да ће предстати суду ради осуде после извесног рока који судија буде одредио, и да ће се за све то време владати ваљано. Но ово је ипак имало своју незгодну страну, јер у случају да се преступник не влада добро, требало га је онда наново изводити пред суд да му суди и то можда после неколико година од учињеног престапа.

Законом од 1907. избегнута је та незгода. Овај закон

примењује се не само на младе преступнике, већ и на одрасле, али ми ћемо говорити само о оним одредбама законским које се односе на младе преступнике.

Чл. 1. тог закона гласи: „Кад је неко лице оптужено суду кратког поступка (у овом случају дечијем суду) за неко казниво дело за које је надлежан тај суд и суд нађе, да је то лице криво али сматра — имајући у виду: његов карактер, ранији живот, године, здравље и душевно стање, незнатност самог преступа, или какву другу олакшавајућу околност — да не би било умесно кажњавати га, или налази, да би било згодније пустити га у надзорну слободу, онда суд може и не приступити осуди (without proceeding to conviction) већ донети решење којим се то лице ослобођава било сасвим било условно с тим, да се обвеже са или без јемаца да ће се добро владати, и да ће предстати суду ради суђења и осуде (for conviction and sentence) кад га суд буде позвао до год траје рок надзорној слободи, што га је суд решењем одредио, но који ипак не може бити дужи од 3 године.

Чл. 1. al. 2. гласи: Кад је пред тромесечним сесијама (quarter sessions) или поротом (assizes) нађено путем формалне оптужбе (indictment) да је неко лице криво за неко дело које се кажњава затвором, а суд сматра да то лице — с обзиром на његов карактер, ранији живот, године, здравље и душевно стање, незнатност самог преступа или какву другу олакшавајућу околност — не би било погодно кажњавати или сматра да би било боље пустити га у надзорну слободу — суд онда може, у место осуде на затвор, донети решење којим ће преступника пустити условно с тим да се обвеже да ће се владати добро и да ће предстати суду ради суђења и осуде кад га суд буде позвао ма у које доба оног рока што га суд буде одредио у одлуци, но који рок не може бити дужи од 3 године. У том судском решењу (probation order) којим се преступник пушта у надзорну слободу треба да буде означено: а) за које ће време преступник бити у надзорној слободи, јер смо видели да тај рок не може бити већи од 3 године б) ко ће се старати о том преступнику тј. ко ће бити његов probation officer.

Сем тога, суд може у тој својој одлуци, којом пушта преступника у надзорну слободу, да нареди, ако сматра да би то корисно било, да се преступник обвеже поред оне главне

обвезе (да ће се владати добро и да ће предстати суду кад буде позват) још и на ово:

1) да се неће дружити са крадљивцима или другим рђавим лицима и да неће посећивати озлоглашена места.

2) да ће се уздржавати од пића; што је корисно кад је то лице рецимо било оптужено за пијанство или за неко дело извршено у пијанству.

3) или у опште да се обвеже, да ће се владати добро.

Суд доносећи то решење (probation order) којим се преступник пушта у надзорну слободу, треба да му да писмено у коме ће бити означено просто и разумљиво на шта има све да пази.

Стварајући надзорну слободу закон је установио у исто време и судске делегате. —

При сваком суду постоји неколико таквих делегата судских — коју дужност и жене могу да врше.¹

Где је могућно одређиваће се и нарочити делегати који ће се једино бавити младим преступницима.

Онамо, где не буде таквих делегата употребиће се обични делегати.

Доносећи одлуку (probation order) којом пушта младог преступника у надзорну слободу — судија одређује у исто време у одлуци и нарочитог делегата, изузев ако налази да не би то било погодно.

Делегата ће суд обично одређивати из делегата свога подручја, али суд има права одредити и делегата делокруга каквог другог суда, па чак и неко треће лице, ако само налази да ће то погодније бити. Рецимо станује у истом кварту где и преступник или познаје боље околину у којој се преступник креће.

Каква је дужност тог делегата судског (probation officer)?

а) Дужан је посећивати и извештавати се о младом преступнику који је под његовим надзором — и то с времена на време како то буде означено у одлуци или кад год делегат нађе за сходно.

б) дужан је пазити да се тај преступник влада онако како се обвезао.

¹ Тако исто и фр. зак. од 22. јула 1912. г. установио је делегате судске допуштајући и женама да ту дужност врше В. чл. 22, 23. Исто ово предвиђа и чл. 25 и 26 белг. зак. од 15. Маја 1912. г.

в) да извештава суд о његовом владању.

г) да га саветује и да поступа пријатељски с њим и да се постара, ако буде потребно, да му нађе и рада.

Преиначавање одлуке.

Чл. 5. овог зак. даје право суду (коме се преступник био обвезао да ће се владати добро и да ће му предстати кад га буде позвао) да измени своју прву одлуку, и то:

1) у корист преступника.

а) било сасвим — тако ослободити га сваке обвезе и пустити га да буде потпуно слободан. Нпр.: суд се уверио из делегатовог извештаја, да је се млади кривац владао добро и да га не вреди остављати и даље под надзором.

б) било донекле — нпр. ослободити га само извесне обвезе (а које су то обвезе, видели смо раније), али да и даље остане под надзором делегатовим.

2) или на штету преступника, ако делегат извести суд да се он не придржава потпуно своје обвезе. У том случају суд може да нареди, да се млади преступник притвори или, ако нађе да је боље, може га позвати да предстане са својим јемцима (ако се обвезивао с јемцима) одређеног дана суду. Не уради ли то, преступник се силом пред суд може извести.

У оба случаја суд ће га осудити на казну за оно дело за које је први пут пуштен био у надзорну слободу.

Користи од надзорне — пробне — слободе.

а) Љага од затвора (stigma of prison) и љага од осуде овде не постоји. Сем тога она развија код преступника самопоуздање да ће и он једном постати добар грађанин и да ће својим добрим владањем и радом добити постепено потпуну слободу.

б) Породица пати мање, јер зарада иде и даље кад је рецимо малолетник већ одрастао и почео привређивати својој кући.

в) Јефтинија је од затвора — пошто млади преступник издржава сам себе или га издржава његова породица, а не држава.¹

¹ Miss Hughes — The probation system of America стр. 12.

Резултат какав је показала од њеног увођења (1908).

	мушких	женских	мушких	женских
у 1908. г. — 8023 млађи од 16 г.	2503	340	3215	379
у 1911. г. — 9516 и то: од 16—21. г.	1962	559	2277	635
старији од 21. г.	1645	1014	1825	1191

У току 1908. године било је позвано само 565 лица да им се наново суди (7%). — Међутим у 1911 само 593 лица (или 6%).

Као што видимо резултат је оправдао наде. Јер док с једне стране број пуштених у надзорну слободу расте, дотле број оних којима надзорна слобода није могла користити опада.¹

Мере које се предузимају према младим кривцима који нису млађи од 16 година ни старији од 21 годину.

Ма да њима не суди дечији суд већ редовни судови ипак и за њих важе извесне изузетне одредбе. Тако Court of sum. jurisdiction може да им суди и кад заврше какво indictable дело али не увек. Потребно је прво, да млади кривац пристане да му суд кратког поступка суди; а друго, да он није био раније оптуживан путем индиктамента и треће, да је то indictable дело што га је млади кривац извршио један од оних indictables offences, за које је суду кратког поступка дато право да им по пристанку њиховом може судити, (нпр. крађа, превара ако вредност не прелази 50 динара или покушај таквог дела ма колика вредност била).

Сем тога, законодавац имајући у виду да је то доба кад родитељи не воде већ толико надзора над њима, и да такви преступници свршивши са школом а без довољно надзора лако се подају утицају рђаве околине, предвидео је извесне мере које ће их спречити да не постану окорели злочинци пошто још постоји нада да се они могу поправити. Према њима се примењује систем борстал — систем строге дисциплине и неуморног рада. Назив борстал долази од сеоцета Борстала у чијем је затвору први пут 1902. године примењен тај систем а који је показао одличне резултате. Тај систем постоји у овим заводима: Борсталу, Кентерберију, и Фелтаму за мушке и у Ајлезбурију за женске.²

Систем који се примењује у Борстал заводу разликује се од оног у школама за поправку јер је у Борсталу дисципли-

¹ Criminal Statistics стр. 12.

² Criminal Statistic стр. 148.

лина веома строга и рад неуморан. Но поред тога млади се преступник у исто време васпитава и у физичком и у моралном погледу. Кад се има у виду да је огроман проценат од тих младића био осуђиван за крађу¹ па се ипак постигне, у оном кратком року што га закон предвиђа, да буду ваљани грађани који ће умети поћи поштеним путем — онда је то најбољи доказ о вредности тог система који се примењује у тим казним заводима.

Али ипак, није било довољно улити му вољу за рад и васпитати га физички и морално — потребно је било сачувати га да по изласку из Борстала не падне опет у рђаво друштво и да постепено губећи вољу за радом не пође старим путем. — Благодарехи Борстал Удружењу, чији чланови из чисте љубави посвећују један део свог времена да помогну младим преступницима да постану ваљани грађани — млади преступник по изласку из завода не налази се у искушењу да скрене с правог пута, јер сад има неко ко ће водити о њему рачуна и који ће му помоћи да одмах нађе рада. — По истеку казне млади се преступник под надзором чувара упућује томе удружењу — које се одмах постара да му нађе преноћиште ако нема где да се склони и да му нађе рада како би се могао издржавати. Сем тога, кад је већ нашао себи посла и зараде, један од чланова Борстал Удружења обилази га чешће и помаже га саветима за неко време док не буде млади преступник и сам довољно јак да се одупре искушењима и рђавој околини.

По доласку у Борстал пошто га окупају и обуку у заводску униформу и лекар га прегледа, млади се преступник изводи пред управника који га посаветује да се добро влада и износи му користи које ће имати ако се буде добро владао. Одређује му се потом какав ће посао радити. — При том се пази на то ако је дотле већ какав занат радио, онда се упућује на тај посао. У противном даје му се тај посао који одговара најбоље његовим способностима. — У почетку место му је у општем рангу (brown dress — мрко одело). Но ако после пет месеца покаже својим радом да је се поправио увршћује се онда у други бољи ред који се зове (blue dress

¹ Од 527 колико му је било у 1910. години послато у Борстал заводе — 190 било је осуђено због крађе — Criminal Statistic 1911. стр. 149.

— плаво одело). Тад већ није толико под надзором и поред тога има један или два часа слободна да се забавља или да чига новине. — Напротив, покаже ли се недостојан и види се да се не поправља, увршћује се онда за казну у нижи ред (drab dress — сиво жуто одело). Нема онда права да га посећују његови пријатељи, нема права да се дописује, нити да узима на читање књиге из књижице.

Сем тога сваки од њих посећује школу неколико часова недељно. — У пројекту је да се заведу у самом заводу вечерњи курсеви. — Ма да је сваки преступник одвојен у засебну ћелију, ипак он ту проведе врло мало времена у самоћи, која би иначе могла на њега рђаво утицати, да није оваке дисциплине и неуморног рада који га навикава да може доцније по изласку из завода поднети тежак рад који га чека да би себи створио зараде за живот.

Истина, готово сав успех Борстал система зависи углавном од способности, схватања и добре воље чувара и оних који предају. Јер, кад се има у виду да је готово већина од тих младих преступника осуђивана за опасну крађу, и кад се ипак постигне да се у кратком року што га они у заводу проведу, створе од њих ваљани радници и да је број оних преступника „у поврату“ сведен на 12%, онда се мора признати да је успех доиста постигнут.

Који се преступници шаљу у Борстал Заводе?

1) Прво они који нису млађи од 16 година ни старији од 21 годину а за које се утврди путем формалне оптужбе (indictement-a) да су извршили неко дело које повлачи собом робију или затвор — и суд нађе да ће се такав преступник боље поправити (имајући у виду његов дотадањи карактер и дружење са рђавим лицима) ако се буде послао у Борстал завод, но да се осуђује на затвор или робију.

Пре но што би суд осудио такво лице да се притвори у Борстал завод, дужан је да саслуша извештај или примедбе које би учинио Саветодавни одбор казног завода односно тога, да ли га је вредно тамо слати и да ли ће се оно тамо поправити кад се има у виду његов карактер, здравље, душевно стање као и остале околности, ал. 1. чл. 1.

2) Ово се може применити по наређењу Министра Унутрашњих Дела и према лицима која нису старија од 23 године.

3) Затим, они који су били притворени у каквој школи

за поправку (reformatory school) па из ње побегли или се огрешили о правила школска или подбадали друге да то раде — а судови (courts of sum. jurisdiction) их потом осудили у место на затвор да се притворе — у Борстал завод. У том случају та пресуда замењује ону пресуду којом је раније такво лице било осуђено да се притвори у школу за поправку.

4) Најзад и они који имају године предвиђене главом 1-ом овог закона (16—21 год.) а издржавају затвор или робију на коју су били осуђени пре или после ступања у живот овог закона — и за које Министар Унутрашњих Дела сматра да ће бити корисно да се преведу из затвора у Борстал завод где ће се у будуће са њима поступати онако као да су још одмах у почетку били послати у Борстал завод.

Колики је рок што га млади преступници по одлуци судској имају издржавати у Борстал заводу?

Тај рок не може бити мањи од једне године ни већи од три године. — Али је дозвољено и отпуштање пре тог рока (release on licence).

По истеку 6 месеца (за женске — после 3 месеца) од дана притварања у Борстал заводу Саветодавни Одбор, ако сматра да има вероватноће да ће се млади преступник владати добро и бити ваљан, може га онда отпустити из завода путем специјалне дозволе (licence) али само тако да се и даље о њему стара какво добротворно друштво или лице које узме на се драговољно ту обвезу.

Односно тога шта бива кад се малолетник покаже недостојан дате дозволе, ко и кад може опозвати исту — важи све оно што смо раније казали говорећи о специјалној дозволи (licence) поводом признатих школа (reformatory и industrial).

Чл. 6. ал. 1. прописује такође, да преступник по истеку своје казне у Борсталу има да остане још 6 месеца под засебним надзором (supervision) Саветодавног Одбора који га може отпустити из завода путем специјалне дозволе (licence).

Дату дозволу Саветодавни Одбор може и опозвати и младог преступника вратити натраг у завод ако налази да ће то боље по њега бити; но у том случају дужан је опет најдаље у року од 3 месеца од дана опозивања пустити га из завода путем специјалне дозволе. Млади преступник, чија је дозвола

опозвата не може ипак ни у ком случају остати у Борсталу по истеку рока особеног надзора (supervision).

Министар Унутрашњих Дела има права у свако доба ослободити преступника тог особеног надзора.

Тако исто кад комитет за обилажење преступника извести Министра да је неки преступник у Борстал заводу непоправим или да рђаво утиче на остале, онда он може наредити да тај млади преступник издржи преостали рок у *затвору*¹ како он буде за сходно нашао, али ипак тако да млади преступник остане у затвору само онолико колико има још до преосталог рока што га је имао да издржи у Борсталу.

Да видимо сад какве су одредбе нашег Пројекта Казненог Законика.

У садањем пројекту унесене су главне одредбе за малолетнике које одговарају у опште страним законодавствима и правној науци — да малолетника не треба осуђивати на казну на коју се осуђују пунолетни, те да тиме буде маркиран целог свог живота као осуђеник.

Пројекат (§§ 48—51) дели малолетнике у три групе.

1. *група*. — Малолетник који нема још пуних 14 година. Такав се малолетник неће кажњавати, већ ће се према њему применити мере којима је циљ поправка. Тако: ако није ни напуштен ни покварен предаће се родитељима, стараоцима или школској власти, ако још иде у школу, да га они казне. Ако је напуштен или покварен (о чему решава иследни судија) предаће се заводу за васпитање где ће остати највише до 18. године.

2. *група*. — Малолетник који има пуних 14 година, али није навршио 17 година. У овом случају пројект разликује: да ли је малолетник умео да схвати природу и значај свога дела или не? а) ако није умео, онда ће се са њиме поступити као и са малолетником из прве групе, б) ако је умео да схвати, онда ће се применити према њему једна од следићих мера — затвор усамљен највише до 2 месеца; условна осуда, завод за васпитање и поправку ако се покаже да је напуштен или покварен где ће остати најмање 1 год. а највише 21 год., завод само за поправку ако је толико покварен, да не

¹ са или без hard labour.

би могао бити примљен у завод за васпитање и поправљање, где ће остати најмање 3 год. а највише 10 год.

3. *група* — Малолетник који има већ пуних 17 г. али још не 21 год. Према таквом ће се малолетнику применити исте казне као и за пунолетне, с' том разликом што се не може изрећи: смртна казна, доживотна робија ни губитак грађ. части, а сем тога издржавање казне врши се у нарочитим казним заводима до 21. год.

Као што видимо, за малолетнике из I групе и малолетнике из II друге групе, који нису умели да схвате природу и значај свог дела, пројекат је предвидео апсолутну некажњивост, одређујући само извесне мере које се према њима имају предузети. Само је онда требало означити и природу те осуде. Да ли ће се та осуда (предавање малолетника родитељима, стараоцу или школ. властима да га они казне, упућивање у завод за васпитање) сматрати као административна мера¹ ако се не сматра као кривична осуда, и да ли ће такав малолетник бити у оном положају као да је пуштен и као невин, што је требало изнети.

Исто тако пројекат и сувише генерално обухвата то предавање малолетника родитељу и стараоцу. Ту одредбу применити — и у случају кад је малолетник баш због њихове нехатности и недовољног надзора извршио — било би посве некорисно и резултат се не би никакав ни постигао кад се има на уму, како лепо вели г. Фајол, члан Франц. Касац. Суда²: „да родитељ на суду и Бог зна како обећава да ће у будуће водити боље рачуна о своме детету, а кад дође кући све по старом почиње“. Било би боље у овом случају применити систем надзорне слободe као у Енглеској.

Тако исто на што разликовање између малолетника, који је умео и онога који није умео да схвати природу и значај свога дела? Зар се може поставити критеријум у том погледу између малолетника од 14 и малолетника од 15 год. код којих је несумњиво исти менталитет кад се узме да су добили исту наставу и истог су социјалног нивоа. Кад се већ поставља циљ: заштитити и поправити, онда је требало не само оставити судији потпуно право слобода односно мера које ће

¹ Д-р Т. Живановић, Ос. Кр. Пр. т. 301.

² Revue pénitentiaire et de Droit penal № 1—2 1913.

применити према малолетнику не ограничавајући га после питањем о зрелости, већ му дати и шири избор тих административних мера које ће у даном случају применити. Као год што се у грађ. праву не води рачуна о разбору кад се жели да се малолетник заштити и прогласи грађ. неспособним, већ се вели: дете је неспособно треба га заштитити, тако је онда требало и овде поступити.¹

У овом погледу бољи је енглески систем² који не ограничава судију разбором, већ даје судији широко право да испита путем делегата узроке који су довели малолетника да учини то кривично дело, те да упозна болест — тако да се изразимо — и да онда као лекар примени оно што сматра да ће најбоље и најбрже излечити малолетника тј. да постане ваљан грађанин.

Како је скучено према пројекту право суда у погледу енглеског, јер док се пројектом за малолетнике из I групе и малолетника II групе који није умео да схвати природу и значај свога дела, предвиђа само: предавање родитељима, стараоцу или школској власти и упућивање у школу за васпитање, дотле чл. 107. Дечијег Закона пружа енглеском судији читав низ разноврсних мера.

Незгодна је одредба § 50 пројекта, којом се предвиђа затвор од 3 дана до 2 месеца за малолетника од 14—17 г., који је учинио дело са разбором, а није ни напуштен ни морално покварен. Казну на затвор треба примењивати, као што је то предвидео енглески законодавац, само онда кад је такав малолетник *толико покварен* да га није вредно слати у школу за поправку.

Исто тако није практично да по пројекту у § 50 води старање и надзор поред управе завода и полиц. власт, јер она има са свим други задатак и дужност.

Пројектом је усвојена условна осуда по којој се одлаже извршење казне. Ми сматрамо да је боље узети американско-енглески систем надзорне слободe — одлагање осуде. Прво, одлагањем извршења казне малолетник ће се вазда осећати

¹ Levoz стр. 367.

² Исто тако и белгиј. закон од 1912. г. не прави разлику да ли је малолетник — који није имао у моменту извршења казниог дела (злочина, престопа и иступа) 16 год. — извршио то дело са разбором или без разбора.

као осуђен, а и друштво ће га као таквог сматрати, док међутим одлагањем саме осуде избегнута је та љага од осуде и он се подстрекава да се добро влада, у толико пре што о њему води рачуна и делегат судски, чега у пројекту нема. Друго, и сама законодавства код којих је постојала условна осуда усвајају ипак надзорну слободу. в. гл. III фр. зак. од 22. Јула 1912. г. и зак. белг. од 15. маја 1912.

Из свега што смо до сад изложили сматрамо да би требало:

1) односно кривичне одговорности малолетника усвојити енглески систем.

2) пружити, по угледу на чл. 107 Деч. Зак., судији што већи избор административних мера (васпитних, поправних, превентивних) остављајући му пуну слободу, да он сам примени према малолетнику ону меру за коју сматра да ће најбоље одговорити у даном случају, и не ограничавати га питањем разбора или зрелости.

3) Усвојити надзорну слободу.

4) Створити специјалне притворе.

5) Нарочити дечији суд и поступак.

6) Дати делегатима судским и члановима добротворних друштава оно право извођења малолетника пред суд, предвиђено чл. 58. Деч. Зак.

32108